

Валаам (віщун)

Валаам і ослиця. Художник Рембрандт, 1626

Вала́ам (Біль'ам, Білеам; івр. בַּלְעָאֵם; грец. *Βαλαάμ*, лат. *Balaam*) — у Старому Завіті (П'ятикнижжі) — язичницький віщун, маг із месопотамського міста Петор, який благословив народ Ізраїлю і передбачив прихід Месії.

Зміст

- 1 Старозавітний сюжет
- 2 Юдейська інтерпретація
- 3 У християнській традиції
- 4 Додатково
- 5 Література
- 6 Автор ВУЕ
- 7 Важливо!

Старозавітний сюжет

Книга Числа переповідає, що цар моавитян Валак двічі виряджав своїх послів з багатими дарунками до Валаама, аби заручитися його магічним прокляттям у війні з ізраїльтянами. У такий спосіб цар сподівався позбавити народ Ізраїлю небесної підтримки і перемогти його військовою силою: «Тому прийди, будь-ласка, прокляни мені цей народ, бо він сильніший за мене. Може мені вдасться розбити його і вигнати його з краю» (Чис. 22:6, 11).

Віщун після умовлянь схилився виконати прохання царя. У супроводі послів Валаам поїхав до Валака, однак дорогу йому заступив Господній ангел з оголеним мечем. Посланець наказав віщуну пророкувати тільки те Слово, яке вкладе в його уста Бог (Чис. 22:35,38).

Після кількарразового урочистого жертвоприношення Валаам, натхненний Богом, замість проклять Ізраїлю вимовив 4 благословення:

- у першому — наголошено, що Ізраїль є народом, «який живе окремо» від усіх інших народів (Чис. 23:9) і є одним із найчисельніших;
- у другому — Ізраїль вихваляється як народ, над яким не мають сили закляття і чаклування; подібний до лева й левиці (Чис. 23:24);
- у третьому — лунало вихваляння землі Ізраїлю (Чис. 24:5-9), провіщено багатство і добробут Ізраїльського царства;
- у четвертому й головному, яке вимовлене всупереч прямій забороні Валака, Валаам пророкував прихід могутнього владика Ізраїлю, який переможе Моава («Я бачу Його, та не тепер, дивлюся на Нього, але Він не близько! Зійде зірка від Якова, і повстане берло з Ізраїля. І розіб'є скроні Моава, розгромить усіх нащадків Сифа!» (Чис. 24:17). Після цього пророк повернувся на свою батьківщину.

Книга Числа повідомляє, що Валаам порадив мовитянам і мідіанитянам схилити ізраїльтян до служіння язичницьким богам, спокушати і розбещувати їх, аби навести на них гнів Бога. За це був убитий ізраїльтянами.

Юдейська інтерпретація

Агада відносить Валаама до семи язичницьких пророків, поряд із Йовом та ін. За текстами, пророцькі видіння він отримував лише вночі. У Талмуді його ім'я часто супроводжує епітет «нечестивий».

У трактаті «Сангедрин» Валаама згадано серед чотирьох простолюдинів, які не матимуть долі в майбутньому світі через своє безчестя. За переказом, вбитий у віці 33 років.

У християнській традиції

Про старозавітного віщуна тричі згадують книги Нового Завіту (2Пет. 2:15, Юд. 1:11, Об. 2:14) з негативними конотаціями: як приклад людини, схильної за несправедну винагороду на злочини проти Бога і людей.

Представники західної патристики, зокрема Тертулліан та Єронім Стридонський зазначали, що Валаам дійсно мав дар пророцтва від Бога, але пристрасть до наживи завадила йому скористатися цим даром.

За Юстином Мучеником, Орігеном пророцтво Валаама виповнилося у мить Різдва Ісуса Христа. Зоря, згадана у пророцтві, ототожнена з Віфлеємською зіркою.

У православних різдвяних піснеспівах волхви, що прийшли вклонитися Богонемовляті Ісусу, поймаєні «учнями Валаама», а самого Валаама названо у текстах «звіздарем» (2-й тропар 4-ї пісні 1-го канону на Різдво Христове).

Додатково

Біблійна оповідь про ослицю, верхи на якій Валаам відбув до царя, і яка раніше за віщуна узріла Господнього ангела і заговорила до Валаама людським голосом, став популярним сюжетом в європейському живописі. Відомі полотна Рембрандта, П. Ластмана (1583–1633; Нідерланди), Ж.-Ж. Тіссо (1836–1902; Франція) та ін. Словосполучення «Валаамова ослиця» стало метафорою.

Література

1. Feldman L. H. Josephus' Portrait of Balaam // *Studia Philonica Annual*. 1993. Vol. 5. P. 48–83.
2. Rösel M. Wie einer vom Propheten zum Verführer wurde: Tradition und Rezeption der Bileamgestalt // *Biblica*. 1999. Vol. 80. № 4. P. 506–524.
3. Prestige of the Pagan Prophet Balaam in Judaism, Early Christianity and Islam / Ed. by G. van Kooten, J. van Ruiten. Leiden : Brill, 2008. 332 p.
4. Біблія. Сучасний переклад з давньоєврейської та давньогрецької мов / Пер. Р. Турконяка. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2020. 1172 с.

Автор ВУЕ

В. Е. Туренко

Покликання на цю статтю: Туренко В. Е. Валаам (віщун) // Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Валаам_\(віщун\)](https://vue.gov.ua/Валаам_(віщун)) (дата звернення: 23.01.2023).